

Testesség, Kövértestűség.

Hogy nyúlánkká legyünk a nélkül, hogy az egészségünknek ártson, használjuk a **Pilules Apollo**-t, mely tengeri növények alapján van előállítva és parisi orvosok által jóváhagyva.

E könnyen betartható gyógyszer elhajtja a túlságos embonpoint csalhatatlanul és biztosítja rövid idő alatt a kövértestűség gyógyulását mind a két nemnél.

Es a titka minden elegáns hölgynek, ki nyúlánk és fiatalos alakját meg akarja őrizni. Egy üvege ára utasítással együtt K 6.45 bérmentve, utánvétellel K 6.75.

J. Ratié, Pharmacia, 5, Passage Verdeau, Paris (9e).

Raktár Berlinben: **B. Hadra**, gyógyszerész, Spandauerstrasse 77.

Ausztria-Magyarországban: **Török József** gyógyszerész, Budapest, Király-utca 12. 10620

+ Soványág +

Sok telt tesztet a D. Franz Steiner & Co. Berlin városi Által. Aranyéremmel kitüntetve Paris 1900. Hygiene-kilátás és Hamburg 1901. 6-8. hét alatt már 30 fontnyi gyarapodást kezesseg, Orvosi rend. szerint. Szigorú becsületes. Nem szédít. Számos károsan előírt. A kartononként 3 kor. 50 fillér. Postátalvány vagy utánvétellel. Szállítja: 10135

TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerész, Budapest, 18. Király-u. 12

Ha őszül a haja

ne használjon mást, mint a

„STELLA“-HAJVIZET,

mert es nem hajfestő, de oly vegyi összetételű szor, mely a haj eredeti színét adja vissza. Üvege 2 K.

ZOLTAN BELA gyógyszerész, Budapest, V/49, Szabadság-ter, Sétány-utca sarkán. 10564

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ORAÜZLETE.

Alapítva 1847.

Brauseweller János Szegeden.

ORÁK, EKSZEREK 10-ÉVI JÓTÁLLÁSSAL

RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközöltek.

Olcsó cseh ágytoll!

5 kiló: új fosztott 9.80 K, jobb 12 K, fehér pehelypára fosztott 18 K, 24 K, hóhér pehelypára fosztott 30 K, 36 K. Szállítás portmentes, utánvétellel. A kicserélés és visszavétel portmentesítés ellenében megengedjük. 10914

Benedikt Sachsel, Lobes 279. Post Pilsen, Böhmen.

Villamfelszerelési vállalat.

Villamos világítás és motorok, telefon, házi-sürgöny és villámhárítók szakaszi berendezését a biztonsági szabályok szerint eszközöl.

Id. RIEDER OTTO BUDAPEST, IV., Irány-utca 20. sz. (Király-bazár.)

5 koronáért

küldök 4 1/2 kgr. (kb. 50 db.) a szilárdan kiválasztott, keskeny, színes, nyíró piperesszappant rózsá, lilomaj, orvona, ibolya, rezeda, jázmin és gyöngyvirágokból színes szappanokat. A pénz előzetes megküldése esetén, vagy utánvétellel küldi.

KANN IGNÁCZ Wien, II., Castellgasse 4.

Villanyos zseblámpa.

Könnyű nyomásra azonnal világos villanyos fény sugárzik. Teljesen veszélytelen. Könnyen és kényelmesen zsebben hordható. E lámpát évekig lehet használni, mivel a kiegészítő ujjal lehet pótolni. Ár teljesen felfizetve 3 h. fényerővel 4 K. 14-batteria darabonként 1 K. Előrefizetés vagy utánvétellel. 10616

KONIG, Wien, VII., Westbahnstrasse 36.

47. SZ. 1904. (51. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ: NAGY MIKLÓS. FŐMUNKATÁRS: MIKSZÁTH KÁLMÁN. BUDAPEST, NOVEMBER 20.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt: egész évre 24 korona, félévre 12. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 16 korona, félévre 8. A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával): egész évre 10 korona, félévre 5. Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldíj is eszandandó.

AZ AMERIKAI ELNÖKVÁLASZTÁS.

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN november 8-ikán megejtett elnökválasztó elector-választás eredménye nem okozott meglepetést. Mindenki előre tudhatta, hogy a republikánus párt jelöltje, **Roosevelt** Tivadar, az eddigi elnök fog győzni. Csak a győzelem mértéke nem volt előre kiszámítható; talán maguk a republikánusok sem hitték, hogy oly nagy többségük lesz, hogy a 476 elnökválasztó (elector) közül éppen 300 lesz a republikánus párti.

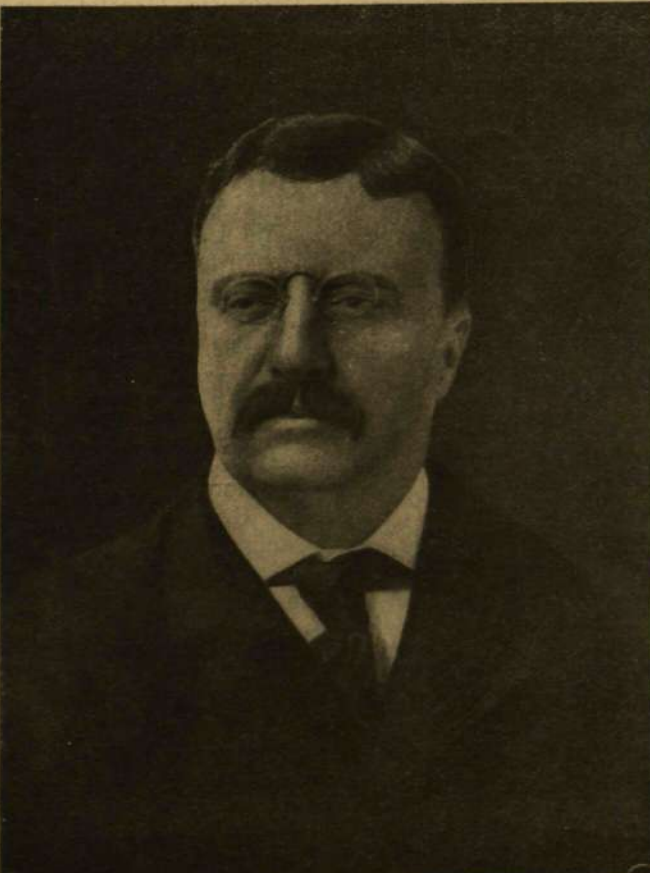
Az elnökválasztás rendje az Egyesült Államok alkotmányában pontosan meg van határozva. Az elnökválasztókat a törvény szerint a november első vasárnapjára következő első keddi napon kell az összes államokban megválasztani, mint a hogy az most november 8-ikán is történt. Ez a döntő az egész elnökválasztásra, mert a mint kiderül, hogy melyik

pártból hány elector kerül az elnökválasztó gyűlésre, akkor az eredmény előre ismeretes s a tulajdonképeni választás már inkább csak formáság. Ámbár az elnökválasztás ily módon közvetett, mégis azt lehet mondani, hogy az elnököt egyenesen maga a nemzet választja, még pedig azért, mert az elnökválasztók nem szavazhatnak szabadon arra, a kire akarnak, hanem csak arra, a kit pártjuk nemzeti gyűlése jelölt. Erre ugyan törvény nincs, de kötelező mindenkit a minden írott szabálynál erősebb hagyományos szokás. Így tehát bizonyosnak kell tekinteni, hogy a most megválasztott 300 republikánus-párti elnökválasztó kivétel nélkül mind **Roosevelt**re fog szavazni, mint elnökre, és **Fairbanks** szenátorra, mint alelnökre. A demokraták jelöltje, **Parker** főbíró is kinyilvánította ezt azzal, hogy győztes ellenfelének az első között gratulált.

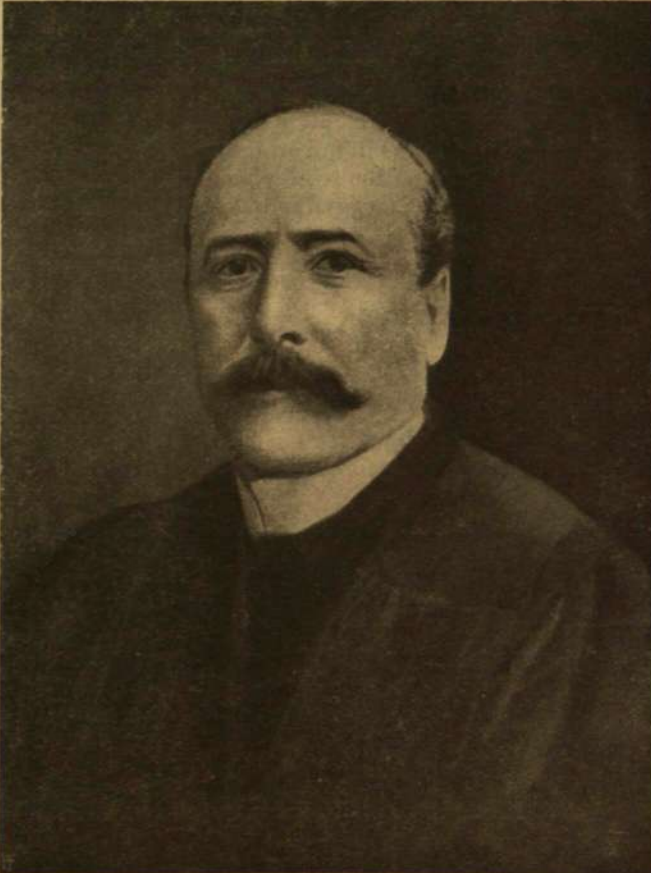
Természetes, hogy a korteskedés, mely ilyen-

kor óriási arányokat ölt, az electorok választásakor fejt ki minden erejét. A két hagyományos történeti párt, a republikánus és a demokrata, már hónapokkal előbb u. n. „nemzeti bizottságot” választ, a melyben minden állam egy állandó kiküldöttel van képviselve s ez vezeti a választási harcot; rajta kívül minden nagyobb helyen albizottságok működnek a nemzeti bizottság utasításai szerint. Minden elképzelhető módon: óriási népgyűlésekkel és körmenetekkel, hirdapokban, könyvekben, füzetekben, falragaszokban, stb. igyekeznek megnyerni a maguk részére a közvéleményt.

A választási harc rengeteg pénzébe kerül az amerikai polgárságnak. Közvetve azzal, hogy tartama alatt az ipari munka, a kereskedelem, az egész gazdasági élet pang, a gyárak erősen csökkentik munkájukat, az üzlet-embereket elvonja szokott foglalkozásuktól az alkotmányos küzdelem, Közvetlenül pedig azokkal a hallat-

ROOSEVELT TIVADAR.

PARKER M.

Tornaszer

egy a hadsereg, mint iskolák részére készen vagy megrendelés szerint kapható

Lopos Gyula tornaszer-készítő

Budapest, III. ker., Zsigmond-u. 102.

Árjegyzék kíváratra megküldetik. 10590

Kávé közvetlen behozatal. Legjobb, jótíni árakat kasszódott.

Bérmentve elősmolva utánvétel 4 1/2. 10632

Santos, kiválóított	5.35
Salvador, sötét	5.85
Arany Jává, sötét	6.20
Gyöngy-kávé, legfin.	6.62
Cuba, kiválóított	6.75
Ceylon, kiválóított	7.10
Portorico, nagysemm.	7.20
Cuba-gyöngy, legfin. ún.	7.70

Kimerítő árjegyzék ingyen.

Giovannini és társa

Fiume, postafiók 133. A/6.

JBOLYAILLATOS MANDULA KÖRPA ARC ÁPOLÁSRA

LEGJOBBAN BEVÁLT SZER

MOTSCH A. & F. BÉCS

K/3 QUELLENG. 11632. és L. LUGECK 3.57.

SZÉP

melékkeseteket kaphat mindenki kinek nagy ismeretése van. Tiszteletre, kényelmes foglalkozás. Küldje be címzett U. 20. sz. a következő címre: Annoncen Bureau des Merkur, Mannheim, Baden. Postafiók 351.

Kocsi-gyártás. 10582

Budapesti kovács- és kocsi-gyártóipartestület védnöksége alatt álló

Kocsi Árucarnok-Szövetkezet,

Budapest, VII., Kerepesi-út 72.

Ajánl mindennemű hintókocsit.

Rozsnyai Máttyás chininczukorkája iztelen chininből.

Legjobb szer láz, váltóláz, malária ellen, különösen gyermekeknek, a kik keserű chinint bevenni nem képesek.

Láz ellen! Nem keserű

Törvényesen védve. Valódi, ha minden egyes piros csomagolópapíron Rozsnyai Máttyás névalírása olvasható.

Utánzatoktól óvakodjunk.

Főraktár: Budapest TÖRÖK JÓZSEF gyógyszer-tárában, valamint minden gyógyszer-tárban. 10625

Továbbá a készítőnél: **Rozsnyai Máttyás** gyógyszer-tárban Árad, Szabadság-ter.

Jan összegekkel, melyeket a pártok elköltének választási czélokra, — nem vesztegetésre, hanem az agitálásra. A híres angol folyóirat, a „Forthnightly Review” szerint 1896-ban több mint 75 millió korona, 1900-ban a „World” szerint legalább is 125 millió korona volt a választási költség s ez mind nyomtatványokra, mindenféle reklámokra, népszónokok díjazására stb. fogyott el. E hallatlan nagy számkor mellett szükséges tudni, hogy az összes választó polgárok száma 16 milliónál több. A népszónokok ezerszáma járják be az egyes államokat hónapokon át s minden szónok hetenként átlag 550 korona díjazást kap ékesszólásáért s ezenfelül még 40 koronát minden napra, költségei fedezésére. 1900-ban az elnökválasztók megválasztását megelőző három hónap alatt ezek a szónokok nem kevesebb, mint 55 millió koronát emésztettek föl.

Roosevelt győzelmének Európára s általában a világpolitikára is megvan a maga jelentősége, mert vele az amerikai politikának az az áramlata győzött, a mely az imperializmust, a politikai és gazdasági terjeszkedést írta zászlajára. Törékése, hogy az Egyesült-Államok fejték ki s érvényesítsék hatalmukat minden nagy nemzetközi kérdésben, a míhez szükségük van szárazföldi hadseregük s még inkább hajóhaduk nagyarányú szaporítására. Roosevelt a gazdasági politikában a védővámok rendszerének híve, mert ezekben látja azt a tényezőt, mely az amerikai ipart oly óriási naggyá fejlesztette s mely hatalmát továbbra is biztosítani fogja.

Roosevelt életét és tevékenységét akkor, a mikor először elnöké lett, részletesen méltattuk a „Vasárnapi Ujság” 1901-iki 38-ik számában, most csak a legfőbb dolgokat mondjuk el róla. 1858-ban született New-Yorkban, most tehát 47-ik évében jár. Tanulmányainak befejezése után nagy utazást tett Európában s aztán 1880-ban a híres Harvard-egyetemen letette a záróvizsgát. A következő évben megkezdte politikai tevékenységét s tagja lett New-York állam törvényhozásának. Nagy érdemeket szerzett mint elnöke annak a parlamenti bizottságnak, melyet a New-York városi közigazgatásában elkövetett nagy visszaélések megvizsgálására küldtek ki. 1895-ben elnöke lett a rendőri bizottságnak s a minőségében roppant erélyvel küzdött a new-yorki rendőrség halatlan romlottsága és zsarolásai ellen. A vasárnap megünnepléséről szóló törvények kíméletlen szigorú végrehajtásával sok ellenséget szerzett a mindenféle nemzeti elemekből összeverődött new-yorki lakosság közt s e miatt le is mondott. 1897-ben Mac Kinley elnök második államtitkárrá nevezte ki a tengerészeti miniszteriumban, a spanyol-amerikai háborúban pedig mint alezredes élére állott egy a nyugati marhapásztorokból és egyéb kalandorokból álló lovas csapatnak s a kubai harcztérben fenyesen mutatta ki vitézségét. Ezzel az Egyesült-Államok legnépszerűbb embereinek egyike lett s hazatérte után csakhamar New-York állam kormányzójává választották. 1900-ban Mac Kinley mellett alelnök lett. Mac Kinley meggyilkolása után pedig ennek helyébe lépett.

KIS TRAGÉDIA.

Elment a férfi, vigan fűtőörészve.
A leány ül, könytelenül, mereven,
Összetett kézzel néz maga elébe ...
Szívében megölve a szerelem.

Bejön az anyja. Tipeg-topog, tesz-vesz ...
Mosolyogva, de a szemébe köny.
Suttog valamit, a mit maga sem hisz:
„Ne búsulj lányom ... hiszen visszajön” ...

Farkas Imre.

DAL.

Tudja, hogy szeretem fehériben, —
Piros ruháját vette föl;
Tudja, hogy én küldtem virágot, —
De ép' azért nem tette föl.

Tudja jól, hogy egy kézasorítás,
Egy tekintet nekem elég —

De ép' azért másra tekintget
S felém se nyújtja kis kezét.

Tudom: búsnak szeretne látni —
De én nem nézek oda seim,
Ugy is tudom, mi lesz a vége:
Bocsáss meg ... többé sohasem ...

Farkas Imre.

VÉRÉS DIÁKZAVARGÁSOK PEST VÁROS UTCÁIN A 18. SZÁZADBAN. (Vége.)

Másnap reggeli nyolcz óra után a főjegyzőnek a piaczról-hazatérő majorosnéjét, Obernét szólította meg egy patvarista, a mint a kaput ki akarta nyitni, s elébe toppanva, feltárta kék köpenyét, mely alatt meztelen kard látszott, s midőn megtudta, hova megy, fenyegetőleg szólt: „mondja meg gazdájának, hogy ne mutassa magát, mert darabokra vagdaljuk.”

Fenyegetések komolyságának hamar jelét is adták. Következő nap az „Angol király”-kerten, a bástyán kívül haza ballagó Zubovitch János városi szolgát néhány kardos jurátus körülfogta, s e szavakkal: „ez is város ember” — agyba-főbe verte, úgy hogy kalapját is keresztülválták, s csak a fején levő téli sapka mentette meg a biztos haláltól. Hiába könyörgött a gyámoltalan ember, hiába lépett közbe a bántalmazók többi társa is: „ene bántsd szegényt, öreg ember” szavakkal; a felelet ez volt: „úsd, úsd, sváb!”

Még a nőket sem kímélte a szenvedélyében elvadult ifjúság. Egy nap Belanics Julianna, Knollné és Pragerné nevű asszonyok délután három órá tájta nagy piaczról a Sebestyén-térre igyekeztek, s egy közös ismerősükről beszélgetve, nevetésben törtek ki. Meghallva ezt néhány arra menő jurátus, inzultálni kezdte az asszonyokat. „Nem kár volna, — úgymond az egyik, — összevagnál őket.” Belanics visszafellett valamit, mire az előbb szólt jurátus képéből kikelve, kirántotta kardját s az áldott állapotban levő Belanics Julia után rohant, kiáltozva: „Nem kár volna összevagnál, ebadta semmire való sváb!” Az asszony erre ijedtében megállt s így szólt: „Itt vagyok, tessék vágni, ha bántotlám.”

Az igazalom nőtön nőt s tetőfokát érte el az ifjúság fenyegetésére, hogy véres forradalmat csinálnak, felgyújtják a várost, ha rögtönös elégtételt nem kapnak bántalmaztatásukért. Nagy rémület lepte meg a polgárságot, mindenféle álhírek jártak szájáról szájra, melyek tervszerűen előkészített mérszárlásokról s gyújtogatásokról szóltak s könnyen találtak hívókra. A lakosság bezárkózva, rettegés közt töltötte napjait, s este hét óra után nem lehetett járókelőket látni az utcákon. Maguk a hatóság emberei sem mertek vállalkozni semmi árért, hogy éjjeli őrszolgákat tartassanak s kikiáltassák az órákat. A katonai parancsnok csak nagynehezen volt rábirható, hogy 25 embert rendeljen a városkapitány és város hadnagya támogatására, holott a zavargó ifjúság több mint 500 főből állott. Különösen félték a József-napi vásár közeledésétől, mely a vidékről sok idegent szokott vonzani s alkalmul szolgálhatott volna nagyobb mérvű rendetlenségek kitörésére. Azért a tanács újra katonai segítségért folyamodott a helytartó tanácsához, s kérte egyúttal, hogy a megyékben hirdessék ki, hogy a József-napi vásárt nem tartják meg.

Ugy kell lenni azonban, hogy a helytartó tanácsához ez idő alatt más oldalú információk is érkeztek, melyek a nemesi rendben levő ifjakon elkövetett erőszakosságokat is panasz tárgyává tették, mert Mária Terézia leiratában egyenesen rámutatott arra, hogy nemcsak a zavargást okozó ifjak hibáztak, hanem a polgárság is, mely elragadtatni engedte magát, s ártatlan ifjakat is nyilvános helyen megfosztva szabadságuktól, börtönbe hurcolta, s mint tényt konstatálja azt is, hogy elváltak düheben saját polgártársai életét is veszélyeztette. Mindezek folytán a királynő egy vegyes deputáció kiküldését határozta el a vizsgálat megejtésére, mely deputációba úgy a magistratus, mint a királyi tábla nevezzen ki bizonyos számú tagokat, a

hol aztán köteles mindenki megjelenni s tanúságot tenni, különösen a Nicsky bádógos agyonlövésére körülményeinek földérítése érdekében. Edeputáció tagjai tettek br. Malonyai Nepomuk elnöklete alatt: dobai Dobay Károly, Bezeredy Mihály, Jankovich Miklós, a város részéről pedig Lehner Tóbiás, Buday Gábor, Pichler Lőrincz, Frivaldszky István szenátorok s Kregdár Mihály jegyző.

Ugyanakkor a pestvárosi magistratus Pest vármegyét is megkereste a nyomozásnak saját hatáskörében való megindítására, mely a felhívásnak megfelelően, Fribeisz Antal és Zaborzsky Gábor táblabírák rövid idő mulva értesítették a nyomozó hatóságot, hogy bizonyos Fíber Magdolna, Ganady Sándor pesti pandur felesége jelentkezett nálok, a ki előadta, hogy pár nappal az előtt a Hatvani-kapunál álló bódéjában egy asszony egy krajczárért palinkát és zsemlyét vásárolt nála s elbeszélte ez alkalommal, hogy ő az Egerbe vivő országúton. Gödöllő felé fekvő, úgynevezett Bagivölgyi csapások tulajdonosának Habl Andrásnak felesége, Milk Katalin, a ki március első napjaiban, ép a szerencsétlenül járt Szathmáry temetése napján jött holmi bevásárlások végett Pestre, s szoba jövén a lefolyt napok eseményei s különösen a február 26-iki véres összetűzés áldozata, azt a határozott kijelentést tette, hogy ő jól tudja, hogy a bádógos a Bartha János táblabíróval gyakorlaton levő jurátusok lötték agyon, mert ő ezt magoktól a jurátusoktól hallotta, a kik hazatérőben kocsmájában megfordultak.

Ennek hírére természetesen előállították a Bagi-völgyi kocsmárosnét. Ez be is ismerte, hogy a mondott időben nevezett Fíber Magdolnánál hazafelé menőben palinkát és zsemlyét vett, beszélt is a zavargásokról, de mindössze csak annyit, hogy mikor a másik megjegyezte, hogy nemcsak a pesti polgárság, de a jurátusok közt is vannak házsártos, kötekedő elemek, ő hozzátette: „Tudja isten, vajjon nem olyan az is, a ki 4—5 nappal ezelőtt nálam volt.” Hogy azonban ki volt ez a jurátus, nem árulta el. Állítólag nem tudta, daczára annak, hogy a mondott idő óta Gyöngyös mellől, a hol lakott, háromszor is megfordult nála anyjával együtt.

Ily körülmények közt a meghozott ítélet épen a főbűncselekményre nem terjedhetett ki. Azonban így is egész lista azoknak száma, kik a zavargásokban való részvételükért s a mindkét részről elkövetett vérengzések miatt a törvény szigorával lakoltak. Az ítélet egyformán megállapította az ifjak és a polgárok bűnösségét s amazok közül a Mathovics Pál ügyvédnél gyakorlaton levő Laky Sándort, mint felbújtót három évi, Bittó Ádámot két évi, Reviczky Andrást, Medgyesi Józsefet Salamon Károlyt, Bittó Lajost és Sinkovics Józsefet egy-egy évi, a szempezi javítóházban saját költségükön töltendő fogságban s egyenként 78 frt 6 kr., a sebesült polgárok közt szétosztandó kárösszegeben marasztalta, míg a pesti magistratus tagjaira kimondta felváltó fizetések elvonását, a mi a polgármesternél és bíróknál 300, a szenátoroknál 200 frtot tett ki, s kötelezte őket arra is, hogy előbb 339, majd ismét 740 frtot a sérült ifjak között arányosan felosztandó kárpótlásképen a királyi táblánál letétbe helyezzenek.

Még súlyosabb büntetés érte a pestvárosi kapitányt, a ki egész évi (400 frt) fizetése elvesztésére ítéltetett. Azonkívül a város hadnagya egy évi fogsággal lakolt. Schedivny József és Hasz Máttyás őrmester négy-négy évi, az aradi börtönben töltendő súlyos kényszermunkára ítéltetett. A Tomcsányi-háznál törvények miatt Gergl (vagy Gergely) János német szabó, Schreckle János fodrász, Hoffmann Lénárt és Schwarz alias Tasfingert (vagy Fastinger?) Mihály három-három évi, Herczeg (vagy Herzl?) alias Venczel Tamás, Bernwald Károly és Schmidt Ferencz pedig két-két évi, a szegedi tömlőczben leülendő súlyos fogságra, bilincsen és nehéz munkában.

Egyévi fogságot kaptak, bilincsel és utca-

* Tulajdonképen Schreckle. Becsületlen heidelbergi családból származott, mely nemzedékről nemzedékre üzte a fodrászmesterséget. Már nagytatyja Heidelbergben parókasiál volt, ennek testvére pedig udvari trombitás. Az itt szereplő Schrecklenek atyja vándorolt be Pestre, másik fia Frigyes báró Lo-Pressi eredei komornyikja lett Bécsben. Egyetlen leányuk a Neubauer családba házasodott.

sőpréssel, száz pálczaütéssel s azonfelül a városból örökre kitiltattak a Kovács Antal két imokán elkövetett erőszakoskodásért Aigner Antal, Erlein József, Budinger Venczel polgárok, továbbá Csák József, Pachl Lipót, Schmidt Simon, Hemerle Ferencz; félévre és 50 botra ítéltettek: Magister Ferencz pinczér a „Schnee-weisz”-nál, Vittein György, Oczl Márton polgárok; ugyanannyira és kitiltásra Stoffer György, Arnuld András, Német Ferencz, Viszinger József mézáróslégények; három óra Schuster János, Akerl Máttyás, Lubicsch János mézáróslégények; Franciscs István, Veszely András polgárok, két óra Gojzinger Jakab, egy óra Passer Pál mézáróslégény. Az ítélet kimondotta, hogy a vesszőzés mindannyiszor nyilvános helyen, lehetőleg hetivásár alkalmával történjen. Az aradi és szegedi börtönbe rendelt foglyokat beható vizsgálat után 1776 június 3-án megyei brachiummal indították útnak; ellenben a szökésben levő Hummel Ignác „volt káplár, most közműves” ellen, a ki, mint a személy-leírás mondja, „alacsony termetű, kissé ragyás, fekete szemű s hajtcincet, kék kaputót és sárga bőrnadrágot visel”, továbbá az ismeretlen, de Klobusiczky gróf személyzetéhez tartozónak hitt vadász ellen, a ki „befont hosszú haját, fehér kaputót, karimátlan fekete kalapot és csizmát hord”, köröző levelet bocsátottak ki.

Hummel Ignácra kezdve azt hitték, hogy Lengyelországba szökött, de a nyomozás rendén kiderült, hogy Tatának vette útját, a hol Bezeredy Mihály megkerestetvén előállításra végett, kitünt, hogy kétheti időzés után időközben Moórta távozott, hogy onnan Győrbe menjen. Végre Simontornyán sikerült elfogni. És bár reá az ítélet semmit sem állapított meg, sajátos véletlen folytán csak hosszú huza-vona után nyerhette vissza szabadságát. Eleinte katonaszokevénynek vélték s azért a katonai hatóság követelte letartóztatását. A dologban annyi igaz is volt, hogy Csernoviczból felesége halála következtében s némi örökségi ügy rendezése végett több hónapra szabadságotlaltva, a szabadságidő letelte után nem tért vissza ezredéhez. Pesten lakó bátyjához jött, a kivel együtt a kritikus napon önként vállalkozott őrállásra. Így keveredett a bajba, melyben különben csak annyi része volt, hogy a Tomcsányi-háznál lefolyt erőszakoskodásoknál Schwartz (vagy Schwarz) Mihályval együtt kutattak a szénapadláson elbujt ifjak után égő gyertyával, s midőn a többször említett ismeretlen vadász, ki fennhangon kérkedett, hogy „ma kitölti boszúját a jurátusokon”, ezek egyikének fejét ketté akarta hasítani, ő elhárította a végzetes csapást. Hummelnél különben fegyver sem volt. Mind a mellett hoszszadalmas átíratváltás indult meg ügyében a katonai parancsnokság, Pest város magistratusa és a hétszemélyes tábla közt illetékességi szempontból. A Budán katonai áristomban letartóztatva volt Hummel Pest városa át akarta adni ítéltetés végett a hadtestparancsnokságnak, ez azonban nem tudott vele mit csinálni s visszaküldte az iratokat Pest városának „erga reversales de non praedjudicando jurisdictioni militari” — azaz a katonai bíraskodás joga épességben tartásával. Végre a sok ide-oda irkálásban kifáradt mindkét hatóság, s miután egyik sem talált okot Hummel ellen az eljárásra, a helytartóság elé vitte a dolgot, mely azon a címen, hogy Hummel mint invalidus a katonaságnál úgy sem használható, 1777 október 9-én elrendelte szabadon bocsátását. Ő volt az utolsó, ártatlan letétre, a ki visszanyerte szabad ságát.

Nyoma veszett egy időre a vádlott ifjak közül Bittó Lajosnak is, a kit az ellene kibocsátott köröző levél mintegy 23 éves közepmagasságú, sovány, vöröses arcú ifjúnak ír le, daczos szemöldökkel, göndör hajjal, a ki gyorsan jár, hirtelen beszédű s beszédközben nyelvvel mintegy löki a szót. Különben zöldes színű, testhez álló prémes ruhát viselt, ezüst zsinórzattal. Később aztán hírt vették, hogy Bittó Lajos Bécsbe ment, hogy elkerülje a fogságbüntetést s a Gyulay Sámuel-féle ezredbe katonának állt, miután előbb lefektette a véletlenül hivatalos ügyben szintén ott időző Papics János óbuda bíró kezéhez a marasztalási öszveget.

Nem így a fiatal Reviczky András, a kiről Pest város hatósága hivatalosan megállapította, hogy „rajta levő ruhájánál nincs egyebe”, s így a rá kirótt bírság behajthatatlan, mivel a nyo-

Stetka Gyula : Bárá Fejérváry Géza arcképe.

A KÉPMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

mozás kiderítette, hogy anyja, özvegy Reviczky Judit is könyörületből lakik Kovács József szűrszabó padlásán, s mosogatásból s más egyéb kézimunkából tengeti életét, úgy hogy összes keresménye sincs három forint. Megerősítette ezt a tényt maga Kovács József szűrszabó és Hudoba György gombkötő.

A mi már a pesti magistratus bírságban marasztalt tagjait, névszerint Mossel János polgármestert, Crines Mihály, Lehner Tóbiás, Hochhauser György, Papics János, Buday Gábor, Pichler Lőrincz, Pelz Miksa, Frivaldszky István tanácsurakat illeti, ezek még legsúlyosabban érezték a büntető igazság megtorló kezét, a mennyiben a kárpótlásképen ápolásdíjba megítélt összeg, valamint a bevont illetmények összege nálok összesen 3679 frtot tett ki. Nehéz volt ezt összeteregetni abban az időben. Mentek is az instancziák Bécsbe az udvari kancelláriához, még Batthyány József primás útján is, hogy ő felsége vagy a pénzbüntetést engedje el nekik, vagy legalább elvont illetményeiket adja vissza. A válasz azonban elutasító volt. Hiába hivatkoztak megható szavakkal a nagy vizáradás és az utána következő jégverés által előidézett rendkívüli drágaságra, mely megélhetésüket a különben is szűkös fizetés mellett majdnem lehetetlenné tette, hiába egy időközben inséges viszonyok közt elhunyt társuk özvegyére és árváira.

Csak 1776 nov. 28-án lágyult meg Mária Terézia szíve annyira, hogy a fogságban időközben elpusztult néhány elítélt hozzátartozói-

nak sorsát lekére véve, a még életben maradt feleségeinek és gyermekeinek hathatós kérelmére elengedte nekik büntetésük hátralevő részét, úgy azonban, hogy a szempezi javítóintézetbe küldött ifjaknak is kegyelmet adott, s ezt a kegyelmi tényt Albert szász-tescheni herczeg és magyarországi helytartó leiratban juttatta örömdetes tudomására az érdekelteknek.

Várnai Sándor.

GRÓF BERCSENYI MIKLÓS CSALÁDJA FRANCIAORSZÁGBAN.

Mindenkit, a kit nemzetünk történetének egyik legdicsebb lapja, a kurucz-korszak érdekel, kétségtelenül érdekeln fogja az is, hogy mi volt a kuruczok sorsa az után, hogy az országot elhagyták. A Rákóczi-hadjáratok legtöbb főembere az ország elhagyásakor férfiak teljességében volt s családjaik külföldön, leginkább Franciaországban még új hajtásokat mutatnak föl; voltak néhányan az emigránsok közül, a kik ott nősültek meg. Nemesek életük folyása, hanem még nemzedékrendjük sincs megállapítva ezeknek a családoknak, melyek régi magyar neveket viselnek s Franciaországban elszaporodtak. A gróf Bercsenyi-család nemzedékrendjét Thaly Kálmán állította össze

A Könyves Kálmán intézet jogostvényével.
Baró Mednyánszky László: Őszi világ.

a «Századok» 1877. évi kötetében; az összeállításához két ízben (lásd «Turul» 1885. és 1889.) Thaly maga szolgált példásokkal, a családja azonban még így sem volt, akkor még nem is lehetett teljes, — a mint az a most közlendőkből kiderül.

Egy francia folyóirat ugyanis, a «Revue de Paris» ez évi október 1-sei és 15-iki számában gróf Esterházy Bálint francia nyelvű emlékiratait közli az 1740–1769 esztendőkről. A francia kiadó (Ernest Daudet) azért közli e «Mémoires»-t, mert sok érdekes dolog van benne, a mi a francia történetet érinti, — mi azonban még többet meríthetünk belőle magyar vonatkozású dolgokban. Ez a gróf Esterházy Bálint nem más, mint a Rákóczi-harcokban oly nevezetes szerepet játszott Esterházy Antalnak unokája. Az emlékiró maga is előadja származását emlékiratai bevezetéseken. Nagypapjának, Antalnak két testvére volt, József és Ferencz. Antal, bár császári ezredes volt, a kurucokhoz csatlakozott nem sokkal a mozgalom megindulása után, József és Ferencz azonban császári szolgálatban maradtak. József

Pállya Czelesztin: Csári hó!

huga, kiről semmit sem tudunk, még a nevét sem. Apjukat csecsemő korukban veszítették el: 1743-ban halt ugyanis meg napszúrás következtében, néhány nappal a dillingeni csata után. Dibourg-ban temették el a kapuczinusok templomában. Feleségét nagy nyomorúságban hagyta, de csakhamar sikerült neki kegydíjra szert tenni a királyné, — Szaniszló leánya — jóvoltából, a ki az Esterházy nevet még Lengyelországból ismerte. Bálint huga Saint-Cyrbe került, neki meg azt ígérte a királyné, hogy apróddá teszi, a mikor nagykorú lesz.

E közben azonban Esterházy Bálint nagy szerencsére, találkozott Párisban gróf Bercsényi Lászlóval, a ki ekkor már egyike volt Franciaország első mágnásainak s Leszczyński Szaniszló király, Lotharingia és Bar hercegségek főlovászmestere címét viselte. Bercsényi, bár nem volt gazdag, azt az ajánlatot tette az özvegynek, hogy fiát úgy fogja neveltetni, mintha saját gyermeke volna. Bálint anyja nagyon megörült ennek s szívesen beleegyezett. Ez 1749-ben történt s a fiút mindjárt intézetbe adták Párisban Rhombierhoz (Rue des Postes). Sok előkelő francia család ide küldte gyermekeit s Bercsényi két fia is ide járt iskolába. A nyári vakációt Bálint mindig Bercsényi-nél töltötte Lusancy-ban. 1753-ban a nyári vakáció eltel-

A Könyves Kálmán intézet jogostvényével.
Ujváry Ignác: Tavasz.
A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

Gergely Imre: A tordai országgyűlés.

A Könyves Kálmán intézet jogostvényével.

Bihari Sándor: A nagyreményűek.

A Könyves Kálmán intézet jogostvényével.

Jendrassik Jenő: Daisy.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

tével nem tértek már vissza Párisba, hanem a lotharingiai Lunévillebe mentek, Szaniszló király udvarához. Ezentúl tehát a fiukat is itt taníttatta egy *Leconte* nevű abbával, a ki Bercsényi pártfogásával nemsokára hérváli perjel lett.

Esterházy Bálint annyira ismerte Bercsényiékét és házukat, hogy ítéletében teljesen megbízhatunk s ezért a következőkben lehetőleg teljesen adjuk, a mit e család fejről s egyes tagjairól ír. A gróf, t. i. László — így kezdi *Esterházy* — végtelenül derék ember volt, még olyan régi módú fajta. Abban az életkorban kezdett művelődni, a melyben mások azt is elfelejtik, a mit tanultak. Jó ember volt, érzékeny és jóttevő, szerette és tisztelte a feleségét, kinek pedig rossz kedve és fukarsága gyakran bosszantotta. Nem kevésbé szerette gyermekeit, de akkora tiszteltre szoktatta őket, hogy mindig félték tőle, bár sohasem szidta őket. Az a rossz tulajdonsága volt, hogy szeretett nála kisebb rangúak közt időzni, a mi lealacsonyítá. Gyakran volt miniszterekhez hivatalos s ilyenkor az alkalmazzottakkal mindig úgy bánt, mintha pártfogója volna, a minek ezek természetesen nagyon örültek. Megszokott életmódja, hogy t. i. tizenkét órákor ebédelt és tizkor lefeküdt, lehetlenné tette rá nézve az úgynevezett jó társaság látogatását s egyedüli társasága családja volt. Korán kelt, sokáig imádkozott, két pipát kiszivott, két csésze „*café à l'eau*”-t ivott, felöltözött s gyermekeit fogadta. Ezután vagy szobájába vonult, vagy sétálni ment, délben pedig megébédelt. Délután, ha egyéb dolgai nem foglalták le, a szalonban maradt s egy játszót játszott. Nyolcz órákor megvacsorált, elszínta pipáját s aludni tért.

A grófné teljesen szegény lány volt s a gróf szerelemből vette el. Magas termetű, jó testalkatú, szép nő volt. Tizenöt vagy tizenhat gyermek született házasságukból, de ezek közül ekkor már csak hat élt. *Bercsényiné*-nek* szép hangja volt, a nélkül, hogy énekelni tudott volna; nem volt ugyan eszesnek mondható s

* *Esterházy* mindig így írja: *Bercheny*.

modora is rossz volt. Gyakran betegnek mondá magát, csak azért, hogy érdeklődést keltsen; de alapjában vége jó asszony volt, csak igen szeszélyes; úgy látszott, mintha mindenben alávetné magát, pedig tulajdonképpen ő parancsolt. Férjét mindig „*mon Matchel*”-nek(?) szólította. Meglehetősen szigorú volt gyermekeihez, kivéve a második fiút (Ferencet); őnző volt különben és fukar, a ki nem szívesen nyitotta ki a bugyellárását. Halálakor kétezer louis találtak nála, ezeket úgy rakta félre, hogy senki sem tudott róla semmit. Élete vége felé már sohasem tudta megőrizni hidegvérét, mikor asztaltól fölkelte s ez a szokása bizonyára hozzájárult ahhoz a vízi betegséghez, melybe 1766-ban bele is halt.

Huga, *Géraf*(?) kisasszony, ki nevét *Wiet*-re változtatta, mikor megcsinálták a genealogiáját, derék barna alsó-i parasztlány volt, a ki állítólag valamikor szellemes volt. Francziánul nem tudott s mondattai ügyetlenek voltak; nénye rossz modorához járult otromba testalkata. Unokahugainak valóságos szolgálója volt, jó dolgos lévén mindenféle munkában; különben kacér is volt, kezdetben azért, hogy mint a grófné huga, jó házasságot köthessen, később meg csak megszokásból.

Miklós, a legidősebb fiú, szép termetű, kedves és életrelvő ifjú volt, de tudatlan, jellem nélkül való és félénk, a szó teljes értelmében. Midőn atyja seregében ezredes lett, gróf *Baye maréchal de camp* leányát vette nőül, a kire mindig féltékenykedett. Ha jó környezetben lett volna, mikor a társaságba lépett, talán erősebb lett volna lustaságán és jobban kihasználhatta volna azon előnyöket, melyeket állása és külseje számára biztosítottak. 1762-ben halt meg *Mühlhausen*-ben, a himlő áldozataként. — A második *Bercheny* 1774-ben nősült meg először, nőül vevén *de Pange* úr leányát, ki púpos volt, de igen derék asszony s gyerek nélkül halt meg; második házasságát *de Santo Domingo* kisasszonnyal, *Madame de la Suze* testvérével kötötte meg 1776-ban, kitől egy fia s egy leánya született.

E két fiúgyermeken kívül négy leánya volt még meg Bercsényi Lászlónak: *Madeleine* és *Marianne*, kik hajadon állapotban haltak meg Bécsben 1795 és 1796-ban; *Sophie*, egy kellemes lány, igazi szépség nélkül, ki apáca lett s apátnő *Flines*-ben, kis coquettériával is, a mennyire ez a flandriai apátnőnek szabad volt; végül *Adelaide*, kit mindig csak a lusancyi kisasszonynak (*mademoiselle de Lusancy*) neveztek. *Adelaide* szép, eleven és szellemes volt; kolostorban nevelkedett s itt sajnálatos elveket sajátított el. Minthogy ezek benne rossz természethez és igen erős érzékiséghez járultak, sok ostobaságot követtek el vele, a mi hozzájárult korai halálához. Mellbaja lett s ebbe halt bele a flinensi apátságban, hol nénye, az apátnő fogadta magához.*

Eddig szó szerint közöltük gróf *Esterházy* Bálint szavait, mert azt hisszük, hogy a tárgy megérdemli s az író teljesen megbízható és elfogulatlan. Ebben mindenki egyetérthet velünk, a ki olvassa az emlékezéseket, melyek különben is 1800 körül írtak, vagyis a szerző hatvan éves korában, midőn nem igen lehetett oka arra, hogy ne őszintén adja elő azt, a mire gyermekkorából emlékszik.

Attól a percztől kezdve, hogy Lunévillebe érkezett, *Bercsényiék* valósággal családjuk tagjának tekinték őt. A kisebbik fiú, *Ferenc*, a máltai lovagrend tagja — a nagyobbik ugyanis ekkor már ezredes volt, — nem részesült semmiben, a miben ő is ne részesült volna. Különben is oly tiszteletet mutatott az ezredes s annyi figyelmet a lányok iránt, hogy ott léte Lunévilleben csak kellemes volt a többiekre. Szívesen is látták maguknál valamennyien, — kivéve a grófnét és hugát, *Wiet* kisasszonyt. Ezek a hölgyek nem mulasztottak el egy alkalmat se, hogy az ifjú *Esterházy* előtt ne hangzottassák, milyen jó ember a gróf, hogy hat gyermeke mellé még egy hetediket fogadott. Azt sem felejtették el tudtára adni, hogy ő szegény s mindenét Bercsényiéknek köszönheti. E szavak, melyek azonban csak akkor voltak hallhatók, mikor a gróf nem volt jelen, rosztal estek az ifjúnak, de megvigasztalta az öreg Bercsényi jósága, a ki apja helyett apja volt neki. Mindig „*fiám*”-nak szólította s megkívánta, hogy ő is „*atyám*” *uram*-nak nevezze. Mentől jobban tapasztalta azonban fogadott apja jóságát, annál érzékenyebb volt azon megaláztatások iránt, melyekben Bercsényiné és testvére részesítették. Nem lévén azonban joga a panaszkodásra, meg akarta mutatni, hogy nem ad okot a rossz szóra s a hol csak alkalom volt rá, kettőzött figyelemmel volt irántuk s a mikor csak valami szívesességről vagy munkáról volt szó, ő ugrott elő s ajánlkozott a szolgáltatással. Másrészt szorgalmas tanuló is volt s nem akart semmiben sem hátra maradni, mert tudta, hogy édes anyja ilyen nevelésben amúgy sem részesíthetné. Az *École des Cadets*-t látogatta, hol matematikát, lovaglást és vívást tanult, otthon külön leckekeket kapott a latin és német nyelvből, továbbá tánczra és hegedűre is oktatták.

Nevelőjük, mint már említettük, *Leconte* abbé volt, kivel az ifjú *Esterházy* igen megbarátkozott. Így tehát rendkívül kellemesen teltek napjai Lunévilleben, amihez még hozzájárult a legifjabb Bercsényi lány, *Adelaide* iránt érzett szerelme is, mely viszonzásra talált. Arra, hogy egyszer el kell hagynia ezt a kedves helyet, gondolni sem szeretett. Kétszer hetenként Szaniszló király udvaránál voltak, hol *Boufflers* marquis s a *Beauvais* család voltak hangadók. Rajtuk kívül *Tressan* gróf és *madame de Saint-Lambert* játszottak nagyobb szerepet. Ez igen finom s

előkelő társaság volt, morálja azonban meglehetősen gyenge lábon állt, teljes ellentétben a *Bercsényi* ház szigorú erkölcsével. Az udvarnál csak nevettek a két idősebb *Bercsényi* lány naiv ártatlanságán és gúnyolták Bercsényinét meg *Wiet* kisasszonyt modoruk miatt. A fiúk közül is az idősebbnek korlátozott ember híre volt; egyedül az apát kedvelték bonhomíja miatt. *Esterházy* is járt az udvarhoz, sőt nagyon meg is kedvelték, a mi különösen Bercsényinének nem volt tetszésére, ki az udvart — bizonyára méltán — igen laza erkölcsűnek tartotta. Egy alkalommal gyerekekkel adattak elő egy szindarabot — *Voltaire* „*Nanine*”-ját — s ebben az előadásban az ifjú *Esterházy* és *Bercsényi Adelaide* is részt vettek, a mibe Bercsényiné csak hosszas vonakodás után egyezett bele.

1755 telén a palota egy része leégett s a család Lusancyba költözött, *Wiet* kisasszony, *Adelaide* s az ifjú *Esterházy* kivételével, a kik Lunévilleben maradtak s intézkedtek a palota újból való felépítése és berendezése iránt. Ily módon a szerelmesek jobban közeledhettek egymáshoz. *Esterházy* azonban, mint ő maga írja, már a következő esztendőben szakított *Adelaide*-vel. „*Farsang* végén — így írja — szakítottam a lusancy-i kisasszonnyal. Átláttam, hogy kedvessége legnagyobb részét érzelmi élelenségének köszönhettem s hogy inkább szeretett a dolgokhoz ragaszkodni, mint a személyekhez. Ez annyira ellenkezett azon fogalommal, melyet érzelméről magamnak alkottam, s annyi vesztélyre hitta fel figyelmemet, a mi viszonyunk következtében keletkezhethet, hogy a legnagyobb mámor közepette is sohasem szüntem meg lelkiismereti furdalásokat és idegenkedést érezni. Szakítottam tehát teljesen, de a nélkül, hogy modoromon velem szemben a legkevesebbet is változtattam volna; illedelmes maradtam, mint a milyen addig voltam.”

Az 1757. évben következett be az esemény, melynek *Bercsényi* nagyon utána járt s melynek igen örült, t. i. *Mária Terézia* megkegyelmezése. Erről *Esterházy* így ír: „1757 elején *d'Estrées* maréchal Bécsbe vitte a versaillesi békét megerősítő oklevelet s megbízása volt arra nézve, hogy a megindítandó hadjáratot a bécsi udvarral megbeszélje. Tárgyalásai eredményeképpen abban állapodtak meg, hogy függetlenül ama huszonnégyezer embertől, a kit a béke előírt, Franciaország még hatvanezeret fog küldeni az Alsó-Rajnára, a végett, hogy ezek megtámadják a vesztfáliai porosz birtokokat s behatoljanak Hannoverbe, mialatt *Soubise* serege Hessent szerzi meg. Ennek *d'Estrées* lett volna a vezére. Midőn Bécs felé haladtában Lunéville-en ment át, gróf *Bercheny* felkérte, hogy járjon közbe abban az irányban, hogy a Habsburg és Bourbon házak közti szövetség öröme, oldassék fel ő és családja azon száműzetés alól, melylyel még I. József sújtotta. *d'Estrées* nagy buzgalommal közben is járt *Mária Teréziánál* és sikerült elérnie azt, hogy *Bercheny* kegyelmet kapott azon kikötéssel mindazáltal, hogy ez nem ad neki semmi jogot elkobzott jószágaira, legyenek azok akár a korona, akár egyesek birtokában. Még ezen feltétellel is nagyon megörült *Bercheny* a kegyelemnek. Öröméhez csakhamar más is csatlakozott: magas hadvezéri tisztséget kapott *d'Estrées* seregében. Ekkor vásárolt az ifjú *Esterházy*nak is egy századot fia ezredében, melyet annak idején ő szervezett s mely a *Bercsényi* nevet viselte. Ez alkalommal magához hivatja fogadott fiát és így szólott hozzá: „Magam foglak elvinni fiam ezredébe és ajánlani foglak a tiszteletnek, kik én alattam harcoltak. Kövesd parancsukat s a jó példát, me-

Innocent Ferenc: A pók.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

lyet nyújtanak; légy istenfélő, fogadj szót feljebbvalódnak, légy kedves és barátságos a vele egyenrangúakhoz s méltányos az alád rendeltékhez; adj nékik példát bátorságban és jó magaviseletben. Végül, *fiám*, bizonyulj méltónak hősi elődeid véréhez, légy mindig igaz magyar és vitéz katona!” A dült betűvel szedett szók a francia eredetiben is magyarul vannak, megozafolthatatlan biznyságaként annyit nyújtanak; légy istenfélő, fogadj szót feljebbvalódnak, légy kedves és barátságos a vele egyenrangúakhoz s méltányos az alád rendeltékhez; adj nékik példát bátorságban és jó magaviseletben. Végül, *fiám*, bizonyulj méltónak hősi elődeid véréhez, légy mindig igaz magyar és vitéz katona!” A dült betűvel szedett szók a francia eredetiben is magyarul vannak, megozafolthatatlan biznyságaként an-

nak, hogy Bercsényiék franciaországi házában is a magyar szó volt az otthonos.

König György.

Hogy az *Esterházy*-emlékiratokban foglalt genealogiai adatokat röviden összegezzük, itt adjuk a családfa ama részét, melynek ágai az alábbiakban szerepelnek; hivatkozunk *Thaly* idézett összeállítására, minthogy mi itt csak azt közöljük, a mit *Thaly* vagy nem, vagy csak hézagosan ősmert:

IV. László (neje Mlle *Wiet*)¹
II. Miklós fia, szül. 1689. meghalt 1778.

Miklós Ferencz (szül. 1736, meghalt 1762.) ²	Ferenc Antal (szül. 1744, meghalt 1809. Elő-neje Mlle de Pange (1744), második neje: Comtesse de Santo Domingo. fiu leány.	Madeleine mint hajadon halt meg Bécsben 1795.	Marianne mint hajadon halt meg Bécsben 1796.	Sophie Flinesben apátnő.	Adelaide szül. 1741, korán halt meg, mellbajos volt.
--	--	--	---	-----------------------------	---

¹ *Thaly* szerint („*Turul*” 1885, 61. l.) előkelő és gazdag családból, *Esterházy* adataiból ennek az ellenkezője tűnik ki.

² *Thaly* szerint („*Turul*” 1885, 62. l.) huszárai élén esett el, *Esterházy* szerint azonban himlőben halt meg.

GRÓF ANDRÁSSY GYULA KÖNYVE.*

Örvendetes jelenség, hogy kiválóbb politikusaink közül ismét többen kezdenek visszatérni ama nevezetes korszak hagyományaihoz, mikor *Széchenyi István*, *Kossuth Lajos*, *Desseffy Aurél*, *Wesselényi Miklós* és mások vasos könyvekben igyekeztek irányítani nem egy pártnak, hanem az egész nemzetnek közvéleményét. Az utóbbi időben gróf *Andrássy Gyula* indított meg egy nagyobb szabású történetpolitikai munkát „A magyar állam főmunkáinak és alkotmányos szabadságának okairól”, melyből a második kötet most hagyta el a sajtót. Gróf *Andrássy* munkája tiszta, átlátszó, mondhatni megkapó képet nyújt a nemzetünk ezeréves életét mozgató erőkről. Gróf *Andrássy Gyula* mint politikus, de mint író is, mint az előadásnak mestere hatalmas utat tett

meg azóta, mióta első munkáját „Az 1867-ki kiegyezésről” megírta, mely munkáját a magyar Akadémia pályadíjjal tüntette ki. Már ebben is elárulta gróf *Andrássy*, hogy erős politikai gondolkodóink közé tartozik. De azóta rengeteg sokat olvasott és gondolkodott, — ez az első benyomás, melyet jelen műve olvasásánál nyerünk. Felfogása mélyebbé, ítélete világosabbá, látókörét felülmúló lett s a mellett nem csupán gondolatai erejével és eredetiségével köti le figyelmünket, de a tollat is oly művészettel kezeli, hogy előadása sok helyütt a nagy angol történetíró és essayista *Macaulay*-ra emlékeztet, egyes szakaszai pedig azzal a magas epikai erővel ragadják meg lelkünket, mely *Carlyle* történeti munkáit jellemzi. E nagy íróval gróf *Andrássy*nak egyebiránt nemcsak a stílusban, hanem az események felfogásában is vannak rokon vonásai. Gróf *Andrássy*, úgy mint *Carlyle*, nem tartozik azok közé, kik a történelmet kizárólag a tömegekben működő molekuláris erők eredőjének tekintik. Neki van érzéke a nagy emberek iránt s igenis lényeges

* A Magyar Állam főmunkáinak és alkotmányos szabadságának okai. Irtá Gróf *Andrássy Gyula*. Második kötet. Franklin-Társulat 1905. Ára 6 K.

AZ OROSZ-JAPÁN HÁBORÚBÓL: Kuropatkin tábornok szemlét tart a Putilov-magaslat megostromlása után a nyugat-sibériai vadászcsapat felett. — Egy a helyszínén járt tudósító rajza után.

szeropet tulajdonít ezeknek a nemzetek sorsa alakításában. A mohácsi vész után az a körülmény, hogy akkoriban nem akadt a nemzetnek valódi nagyembere, aki vezesse, majdnem akkora szerencsétlenségünk volt, mint maga a Csele-patak melletti katasztrófa. Mert Szapolyai, sajnos, nem volt nagy ember. Ebben tökéletesen igaza van gróf Andrássynak. Mennyivel kedvezőbb alakult volna nemzetünk sorsa Mohács után, ha nem egy ilyen középszerű elme és gyenge jellem ragadta volna meg a nemzeti párt vezetését, a kinek sem esze, sem akaratereje nem állott arányban a szereppel, melynek betöltésére vállalkozott, hanem egy Hunyadi Mátyáshoz hasonló nagy erő vette volna kezébe a nemzet vezetését.

Andrássy könyvének most megjelent második kötete a mohácsi vésztől a harmincz éves háborúig terjedő, nem egészen száz éves korszakot (1526—1618.) öleli fel. Hogy a Habsburg-ház, melynek hatalma akkor V. Károly világbirodalmában legmagasabb fokát érte el, ebben az egész korszakban nem volt képes, sőt komolyan meg sem kísérelte beváltani a magyaroknak azt a reményét, melynek főszeje volt abban, hogy a koronát Ferdinándnak felajánlották, azt a reményt ugyanis, hogy hazánkat megmentik a török inváziótól, erre nézve rég le vannak zárva a történetírás aktái. Gróf Andrássy kifejti az okokat, melyek miatt a Habsburgok ezt az

ígéretet, illetőleg reményt beváltani képesek nem voltak, még ha meglett volna is bennök erre az akarat.

A nemzet a szörnyű csalódást tengernyi szenvedéssel fizette meg. Csuda-e, ha az a kevés népszerűség, melylyel a Habsburgok bírtak, csakhamar elpárolgott, mikor a nemzet látta, hogy a császári hadak nyugodtan nézik, mint vérzik el Zrínyi Szigetváron hőseivel. Hazánkat nem csupán a török pusztította, hanem a császári szoldos hadakban nyakunkon ült és vérünket szívtá egész Nyugat-Európa csöcselékje.

Mindezek ellenére gróf Andrássy barátja a nyugati szövetségeknek, bár annak jótéteményeit az is nagyon csökkentette, hogy nemcsak a királyok maradtak nyelvben, érzelmeiben idegenek irántunk, hanem a magyarság politikai magatartása, mely a körülmények folytán ingadozó volt, nem is volt alkalmas a királyok bizalmának megnyerésére s az idegen befolyás miatt tehetséges embereink sem érvényesülhettek. A nyugattal való szövetség kedvező következményei tehát nagyon tökéletlenül fejlődtek ki. Talán némi túlzás van abban, midőn e szövetség fölényét szerzőnk abban látja, hogy nem szakadtunk el az európai élet közösségétől. Erdély külön életet élt s mégsem szakadt el az európai közösségtől, de sőt a nemzeti élet, a közművelődési haladás és a vallásszabadság klasszikus földjévé fejlődött. Ha török protek-

torátus alatt önálló királysággá alakulhatott volna Magyarország, gróf Andrássy szerint ez nem lett volna nekünk előnyös, mert fabatkát sem ért volna önállóságunknak ez a látszata, ha a félhold Bécs falain ragyog. Már pedig ez oly ezéja volt a török politikának, melyről az semmi áron le nem mondott volna.

De hát a török protektorátus alatti félönálló Magyarország lehetetlenség is volt, mert a török stratégiai okokból nem mondhatott le a Duna-völgyének közvetlen birtokáról. Gróf Andrássy művének olvasgatásából is azt a benyomást nyerjük, hogy az adott viszonyok közt nem igen volt képzelhető más alakulás, mint az országnak az a három részre való osztása, mely tényleg bekövetkezett.

A német szövetséggel félsikert arattunk, az igaz. A török másfél századig birta országunk közepét. De a német szövetség e félsikere, bár nemzetünk másfél százados martíromságával járt, a nemzet fennmaradására jobb volt, mint az egész siker lett volna. Ha a mohácsi vész követő években sikerült volna V. Károly birodalmának segítségével megátolni a török befészkelődést, vagy sikerült volna hamarosan kiűzni a törököket: a német nyomás oly óriási erővel nehezedett volna ránk, hogy alatta megtörtött volna nemzeti erőnk. Mikor Lipót alatt a XVII. század végén sikerült a török kiszorítása, akkor is megkísérelte a bécsi hatalom nemzetünk megsemmisítését, de már ekkor a protestantizmus és a könyvnyomdászat hatása alatt föllendült irodalom és sok más tényező behatása annyira megizmosította a nemzeti öntudatot, hogy a nemzet megsemmisítése lehetetlen volt. Megelőzőleg valódi nagy emberek, Bocskay István és Bethlen Gábor már győzelmes szabadságharcokban megmentették nemzetünket ama kiirtási kísérletek ellen, melyekre az osztrák abszolutizmus a jezsuiták befolyása folytán vetemedett. A bécsi és linezi békekötés után a magyar nemzet megsemmisítése lehetetlen volt. Szerencsére ellenségeinknek rövidlátása ép oly nagy, vagy még nagyobb volt, mint rosakaratuk. A magyar állam fennmaradásának okai közt ez nem utolsó. Tovább fűzhetnénk a gróf Andrássy könyve által ébresztett gondolatok sorozatát. E helyett azonban ajánljuk magának a könyvnek elolvasását. Gazdag tárháza e munka a nemzetünk legfőbb életkérdését érintő gondolatoknak s e mellett rendkívül érdekfeszítő, élvezetes olvasmány.

H. I.

A PUTILOV-DOMBI CSATATÉR.

A kelet-ázsiai harcok eddigi folyamában egyetlen nagyobb részleges sikerük volt az oroszoknak a «Putilov-domb» elfoglalása, a Saho mellett vívott tíz napos csatában, mely alkalommal — először e háborúban — néhány japán agyú is jutott birtokukba.

Ezt a dombot, melyet erős japán csapat tartott megszállva, okvetetlen be kellett venniük az oroszoknak, mert különben visszavonulási vonaluk el lett volna vágva, Kuropatkin tehát Putilov ezredre bízta meg, hogy a dombot, — nem tekintve semmi áldozatra, — minden áron vegye be. Az orosz rohamoszlopokat azonban egymásután söpörték el a japánok sortűzei, mígnem végre az újabb csapatoknak sikerült a dombra feljutni, hol borzasztó mészárlás fejlődött ki. Ember ember ellen küzdött s már nemcsak a szurony és puszkatus működött, hanem egyesek birokra kelve fojtogatták, harapták egymást. Sok század összes tisztjét elvesztette s némelyik zászlóaljából 20—30 ember maradt meg. Végre is az oroszok kezében maradt a domb, melyet Kuropatkin a rohamot vezető Putilov ezredes tiszteletére nevezett el.

Képünk a domb tetejének egy részét tünteti fel a csata után, a mint a borzalom színhelyét Kuropatkin vezérkamarával megszemléli. A lefolyt harc szörnyű voltáról eleget mond a kép s hogy mily rendkívüli elkeseredettséggel folyt a vérengzés, tanúsítja többek közt az a halott-pár, — egy japán, egy orosz, kik még megmerevedett karjaikkal is összeszorítva tartják egymást. Így haltak meg egymás fojtogatása közben, így maradtak a csataterlen, mintha még a halál sem állította volna helyre köztük a békét.

KIRÁLYI VADÁSZATOK GÖDÖLLŐN.

Mikor királyunk Gödöllőn időzik, szabad ideje nagyobb részét vadászattal tölti, annál is inkább, mert összes vadászterületei közt ezt kedveli legjobban, hol vaddisznó, szarvas és fácán nagy bőségben van; a király ugyanis főképp erre a három vadra szeret vadászni.

Ha cserkészetre akar menni a király, már hajnalban talpon van és ha az esteli udvari futár fontosabb állami ügyekre vonatkozó iratokat nem hozott, — mely esetben a vadászat elmarad, — akkor mindjárt négy órakor hintóba ül Ő Felsége s úgy megy két fehér, szelíd lovon a kijelölt területre. Néha valamelyik fa mellett óra hosszáig is lesben áll, míg a szarvas-falka megérkezik. Rendesen csak egyszer szokott a szarvasokra löni, de mindig sikerrel. Ha vaddisznó-vadászat a czél, akkor legtöbbször délután megy ki a király s 80—90 lépés távolságról lö. Megtörténik, hogy a vadkan csak megsebesül s agyaráit csattogtatva támadásra készül. Llyenkor a király szembe megy vele, nyugodtan cízölöz s úgy adja meg neki a kegyelem-lövést.

Hajtóvadászatok ritkán vannak Gödöllőn s ezekre a környékből többen hivatalosak, leginkább báró Podmaniczky Géza, Polner Lajos, Garan Dániel, dr. Tegze Lajos palotaorvos, Nick jószágkormányzó, Spalla csendőrszázados, Tahy főszolgabíró és mások. A meghívók teljesen magyar szövegűek.

Az ilyen vadászatokról egy beavatott az «Az Ujság»-ban néhány érdekes adatot jegyez föl. A meghívottak s más udvari vendégek a kijelölt vadászterületen előre összegyűlve, rang szerint hosszú vonalban felállva, üdvözlök az érkező királyt, a ki Pettera vadászmeister jelenését fogadja. Ezután a főerdőmester felállítja a hajtókat, kiki elfoglalja a helyét s megkezdődik a hajtás. Ő Felsége rendesen a fővonalat foglalja el a hajtás közepén s nemsokára minden oldalról hallatszik a puskaropogás, mígnem a kürtszó a hajtás befejezését jelenti.

Ha az ebéd ideje elérkezett, a legközelebbi tisztásra indul a társaság, hol a király rendszert valamely levágott fatörzsre ül; egy nagyobb kézi kosarat fölfelé fordítanak előtte és ott költi el hideg sültből, kevés borból álló egyszerű ebédjét, majd, ha a szakács is kint van mozgó konyhájával az erdőn, fekete kávéit iszik. Ebéd után élénken társalog szomszédjaival és szivarra gyújt. Vadászat után a vad-felkerítés következik. Ez az udvari vadászok és erdővédek munkája, ekkor tudják meg a társaság tagjai, hogy ki mennyit lött. A szemle végétével Ő Felsége udvari fogaton távozik. Az elejtett vadakat a vendégek és az udvari konyha kapják.

Rendes látogatója a gödöllői vadászterületnek IV. Ferdinánd toskánai nagyherceg. A nagyherceg minden évben többször heteken át Gödöllőn időzik, többnyire szeptember hónapban. Az ősz szakállú, barátságos nagyherceget mindenki ismeri Gödöllőn.

Állandó vendége a királyoknak veje, Lipót bajor királyi herceg, a ki, mihielyt ideje engedi, rendesen a toskánai nagyherceggel Gödöllőre utazik, gyakran itt tölti őszi szabadságát, olykor Ő Felségével és Gizella kir. hercegnasszonynyal vadászik.

A gödöllői udvartartás személyzete meglehetősen nagy. Míg Bécsben 36 udvari szakács van állandóan csoportonként felváltva, Budán vagy Gödöllőn, ha az udvar ott tartózkodik, Weber Emil pesti születésű főszakács vezetése alatt nyolcz szakács, négy kukta és 15—20 budai polgárosszony és férfi sűrű-forog az udvari konyhában.

Az ételeket és italokat, mielőtt a királyi asztalra kerülnek, Kleibel Gusztáv konyhai ellenőr vizsgálja meg. Az ételeket Gödöllőn a konyhától távolfekvő ebédlőig négyoszloptes, zárt edényekben viszik az ebédlő melletti tálalószobába, a hol az udvari ebédnél a főszakács, ha pedig a király egyedül ebédel, egy komornyik táálja ki. Amaradéket az asztalgazdamesté, Ő Felsége rendeletére mindent a fővárosban vásárolnak, csak az ivóvizet szállítják Schönbrunnból. Boldogult Erzsébet királyné ellenben a gödöllői udvari artési kút vizét kedvelte s ezt Bécsbe is utána kellett szállítani.

GIZELLA FŐHERCEGNŐ A GÖDÖLLŐI UDVARI VADÁSZATON. — Kallás Oszkár fényképe után.

Ha a király a magyar államvasutak vonalain Gödöllőre utazik, a Ganz-gyárban készült udvari vonatot használja, mely több zöldre festett kocsiából áll.

SARAH BERNHARDT.

A görög pathos szónak kettős jelentése van, szenvedést és szenvedélyt jelent. Mind a kettő lényeges része a drámának s mind a kettőt éreznie kell annak, a ki művészi tölmácsa akar lenni a legnehezebb műfajban s ébren óhajta tartani az érdeklődést az iránt, a mi a színpadon lejátszódik. Néha a passzív szenvedés az erősebb elem, máskor az alkotó szenvedély, azonban mindig úr fölöttük a valódi művész, egyúttal mestere annak a bonyolult hangszernek is, melyet az emberi tömegek lelkének nevezünk, s melyből a megindultság, elragadtatás, derű vagy szomorúság hangjait kicsalni minden művész legfőbb becsvágya.

Sarah Bernhardt, a ki most öt év után ismét visszatért néhány estére körünkbe, a mindkét értelemben vett pathos legnagyobb művésze. S valamennyi a meleg színek és hangosan ki-törő érzések divatban lesznek a színművészetben, míg nem válik teljesen naturalisztikussá a színpad: mindaddig a Sarah divatja sem mulhat el. Stíle azonos a francia dráma stíljével, egy talajból fakadtak, együtt virágoztak, együtt jártak be győzőköl a művelt világot. Igaz, a francia dráma erősen hanyatlak, Rostand nem Hugo Viktor, Brieux nem Dumas fils, és Sardou sem Sardou többé; a szavaló, erősen pointezó előadás ellen is hatalmas reakciót támasztottak a németek és olaszok. De mint a hogy Lessingnek csak részben sikerült ledöntenie trónját a francia drámát, ép oly kevéssé fog sikerülni nála sokkal kisebb epigonjainak, hogy hálterbe szorítsák, vagy elnyomják a gall szellem újabb alkotásait. S e gall szellem mindenféle nyilvánulását kitűnően

tölmácsolja a francia tragika: Sardou raffiniált hatásvadászatát, Rostand lágy romantizmusát, Dumas klasszikussá emelkedett demimondainejét; a mily sokoldalú e szellem, oly sokoldalú e művészet is. S valamint a francia dráma főjellemevonása ama kétféle pathos, úgy Sarah is a szenvedésben és szenvedélyben nagy.

Sardou «Toscá»-jával kezdte vendégszerelését, e győtrő rémdrámával, melyben a borzadály az úr és a közönség egyik remületből a másikba esik. A mi budapesti közönségünk nem kedveli ezt a faját a drámai kézművességnek és jóformán üresen hagyta a színházat. A jelen-voltakat meglepte a viszontlátás. Öreg lett Sarah, arczán rajta ül a folytonos küzdelem az idővel, a nagy ellentét kora és hivatása közt. S ez a dráma még véníti is.

Másnap, vasárnap este «A kaméliás hölgy» került színpadra. Egyszerre megváltozott a hangulat. A művész nő bálmulatreméltó ösztönrel, genálsan átalakította az egész drámát; nem volt többé vén, mert nem kellett fiatalnak lennie. A mint megjelent a színpadon, azonnal láttuk, hogy ennek a Margueritenek már multja van, zajos, sok külső fénynyel és élvezéssel, még több belső győtrelemmel teljes multja; halálra fáradt már ebben az örökös harcban, nyugalomra, rébbe vágyik. Ekkor ismerkedik meg Armanddal, az elsővel, a ki tisztán emelte föl hozzá tekintetét. Mily borzasztó szenvedés ez: a szerelem léha és fizetett játéka után igaz szívből szeretni! Érti bús végétét, a reá váró kinok egész láncolatát előre végig szenvedni; őt felvonáson át haldoklik. Csoda-e, ha jól megtanulta és szépen játsza végig magát a halált? Finom, egyenletes, gazdagon fölépített munka ez, tökéletes kompozíció, méltó a műhöz, melynek előadására szánta, méltó a költőhöz, kinek a szerepéből ráradó dícsőséget oly gazdagon hálálja meg. A közönség, bár nem töltötte meg a színházat, itt már melegebben

iat. Mindkét üdvözlőre báró Bánffy Dezső elnök válaszlolt.

November 12-én, 14-én a különböző bizottságokat választotta meg a zsinat, u. m. az adózási, az egyházalkotmányi, a tanügyi, stb. bizottságokat 15-én a zsinat az adózási reform tárgyalásába fogott, 17-ig a felett folyt a tanácskozás, hogy a bizottság javaslatát elfogadják-e a tárgyalás alapján?

A zsinatnak több ülészaka lesz. Tudomásunk szerint az első ülészak november 22-én bezáratik, a második ülészak pedig jövő év március havában folytatja tovább a törvényalkotást.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Kiss Arnold: *„Jób”* Budapest, 1904. Az 6-telentem összes könyvei közül a Jób könyve vonzza leginkább a modern írók és közönséget egyaránt, mert az a probléma, melyet fejteget, annyira az emberi élet gyökerét érinti, hogy évszázadok során, a világnézetek annyi változása közt is mindig a gondolkodás egyik főkérdése maradt az azok a gondolatok, melyek Jób és barátai vitákozásában fölmerülnek, mélységükkel, kifejezésük hatalmas erejével egyaránt megragadják a mai olvasót is. S ezek az eszmék szinte kívánják a költői formát, a mint hogy az eredetiben is Jób könyve a sémi költészet sajátos, a mienktől eltérő, de költői formájában van írva. Ezt az előtűnt levő könyv szerzője is érezte s ezért versekben fordította le, vagyis jobban mondva dolgozta át a költői szépségeiben s eszmei mélységben egyaránt nagyszerű költeményt. Az eredeti szövegből dolgozott, melyet mint izraeli pap jól ismerhet; s egyformán törekedett tartalmi hűségre, mint költői szépségre. Az előbbi jobban sikerült neki; az utóbbira sem nem elég gazdag, sem nem elég hajlékony a nyelve, sőt verselési készsége sem áll művészi magaslapon. Nem egy helyet érezzük, hogy a magyar fordítás nem bír származni adni az eredeti költői szépségeinek s nehezen mozog a különben elég szabad verses forma bilincseiben. A munka azért elismerésre méltó; közelebb hozza Jób könyvét a magyar olvasóhoz, a nélkül, hogy túlságosan modernizálna és ezzel meghamisítaná; egyes helyei pedig eléggé sikerültek. A kötetből mutatványt is közlünk a mindenétől megfosztott, szörnyű betegségtől megfátogatott Jób keserű panaszának egy részét:

Meg mért nem haltam árva én,
Az anyámnak ölében?
Miért nem zárult le szemem
A születésem napján?
Miért emeltek térd fölé
Dajkáló szeretettel?
Miért tápláltak előlőn,
Hogy életben maradjak?
Ne tették volna, — s feküdnék
A sírban nyugomban.
Aludnék mostan hangtalan, —
És béke lenne részem.
Királyokkal, vezérekkel,
Kik sírboltban nyugosznak,
Nagy urakkal, kik házaik
Aranylappal teleltek:
Egy lenne sorsom odalenn,
Velük együtt pihennék? —
Olyan lennék elcsa én,
Mint koránzültött magzat,
Mint gyermekek, kik sohasem
Látták a nap világát.
A gonoszok ott feledek
Az erőszaknak bűnét,
A harcban fáradt földiek
Ott sebeki gyógyítják.
Ott együttesen nyugoszanak
Rabok, bilincsethordók,
És nem hallják szidalmazó
Szorongatóik hangját.

Berzeviczy Albert beszédei és tanulmányai. A jövő év elején megjelenik dr. Berzeviczy Albert közoktatásügyi miniszter *„Beszédék és tanulmányok”* című két kötetes könyve. A két kötet Berzeviczynek a parlamentben, továbbá tanuléken és ünnepélyeken mondott beszédeit, továbbá tanulmányait és hírlapi cikkeit fogja tartalmazni.

Almanach az 1905. évre. A Singer és Wolfner cég szokásos évi almanachjának előszavát most is Mikszáth Kálmán írta; azt az ötletet veti fel ebben, hogy a magyar közjogi viszonyokat szépirodalmi formában, regényekben kellene feldolgozni, akkor a külföldiek is jobban megértenék. Mikszáthnak az előzőn kívül megvan a kötetben *„A fahuszár, meg a lova meg a ló sipja”* című elbeszélése is, mely lapunk tavalyi karácsonyi albumában jelent meg először. Ezen kívül meg a következő írók elbeszélései vannak benne: Szabóné Nogáld Janka, Andor József, Lőrinczy György, Zöldi Márton, Ambrus Zoltán, Jakab Ödön, Sas Ede, Pekár Gyula, Szomaházy István, Gárdonyi Géza, Abonyi Árpád, Nagy Endre, Erdős Renée, Szemere György, Herczeg

SARAH BERNHARDT.

Ferencz, Bárony István. A 270 lap terjedelmű kötet ára egy korona.

Az erdei szalonka és vadászata. Lakatos Károly, az ismert ornithologus és vadászati író, most egy a vadászati-kedvelőkre nézve értékes monografiát írt az erdei szalonkáról saját tapasztalatai alapján. Könyve irodalmunkban első, mely e sok tekintetben rejtélyes madárról ily beható részletességgel ír s a szerző oly közvetlenséggel, szeretettel dolgozta fel tárgyát, hogy a munkát nemcsak a vadászok olvashatták élvezettel, hanem bárki más is, a ki a természet iránt érdeklődik. A szép kiállítás kötetben több színes nyomot és szöveggel is van. A könyv ifj. Nagel Ottó könyvkereskedésében 4 koronáért szerezhető meg.

A tengeri kigyókról szól az *„Állatok Világa”* legújabb füzet. Nem valami esodás nagyságu szörnyek ezek, mint századok óta híresztelik, hanem közepes nagyságu, legfeljebb 2—3 méter hosszú állatok, de annál veszedelmesebbek, mert leginkább a mérges kigyók közé tartoznak, melyeknek számos tengerész és halász esett már áldozatul. A füzet képen is több fajt bemutat ezen alattomos állatok közül. Az *„Állatok Világa”* a Légrady-füzetek kiadásában jelenik meg, ára egy-egy füzetnek 80 fillér.

A *„Megyei monografiák”* című vállalatnak két füzetet jelent meg, az egyik *Torontól*, a másik pedig *Udvarhely* vármegye közgazdasági ismertetését tartalmazza. Az előbbi Jeczenszky Ignác, az utóbbi pedig Barabás Endre írta.

A szülei ház meg az iskola. Irta Bodnár János tanító. A füzet nyolc dolgot tartalmaz, melyek könnyed modorban egy-egy a nevelés-oktatás körébe tartozó kérdéssel foglalkoznak. A munka Nagyvárádon jelent meg, ára 1 korona.

Mámor cím alatt kiadandó verskötetére hirdet előfizetést Gerő Attila, a kinek eddig műfordításai jelentek meg könyv alakban. A kötet ára 3 korona lesz s az előfizetési pénzék a szerző címére, Budapest, Tükör-utca 4. sz. küldendők.

Földrajzi közlemények. Szerkeszti dr. Cholnoky Jenő. A legújabb füzet (XXXII. kötet, VII. sz.) a most folyó kelet-ázsiai háborúkat annyit emlegetett *Mukdent* ismerteti Cholnoky Jenő tollából, ki saját szemlélete után sok érdekes dolgot ír Mandzsországról fővárosáról, számos képet is bemutatva Mukdentől és környékéről. A füzetben még Lóskay Miklós ír a nap járásáról, Győry Ella a Kis-Magyar-Alföld közpénzmagaságáról, míg a többi részt különféle apróbb közlemények töltik meg.

A Múcsarnok téli tárlata november 15-én nyílt meg mintegy hatszáz képpel, szoborral, építészeti rajzokkal, magyar művészekről. A tárlatot Berzeviczy Albert közoktatásügyi miniszter nyitotta meg. A Múcsarnokban egybegyűltek a Képzőművészeti Társulat igazgatósági és választmányi tagjai, a kiállító művészek és nagyszámú közönség. A minisztert báró Forster Gyula, a társulat alelnöke üdvözlölte. Berzeviczy miniszter azt válaszolta, hogy annál inkább szívesen nézi meg a kiállítást, mivel ezuttal ismét a magyar művészek derekas munkájának eredményéről tesz az tanuságot. A miniszter a kiállító művészek közül többekkel hosszabban beszélgetett. A miniszter szemléje egy óránál tovább tartott, miáltal eleven élet uralkodott a termekben.

Lotz Károly hagyatéka. A nemrég elhunyt kitűnő festő hagyatékából a Képzőművészeti Társulat téli kiállítása után a városligeti Múcsarnokban kiállítást rendeznek.

Lotz hagyatékában megvannak azoknak a hatalmas freskóknak a kartonjai, melyek a főváros középületeit és magánosok palotáit ékesítik, továbbá a mesternek nagyobb munkáihoz készült vázlatai és papírra vetett apróbb gondolatai. Van a hagyatékban több festmény is, leginkább olyan, melyeket Lotz már nem tudott bevégezni betegsége miatt,

többnyire arcoképek, azután híres klasszikus festők műveinek másolatai, melyeket fiatal korában készített. A hagyatéki kiállítás után, melyeket a Lotz-család segítségével rendeznek, lesz még egy nagy Lotz-kiállítás a Múcsarnokban, s ebben a mesternek összes kiállítható munkáit be fogják mutatni. Lotz sírmléke és felállítandó szobrának alapja javára a Művészek a Bajza-utcai epreskertben a tavasszal ünnepet rendeznek és hogy munkálkodásának helyén maradó emléke legyen: Strobl Alajos szobrász allegorikus csoportosított mintáz, a melyet az ünnep alkalmával fognak leleplezni.

A Nemzeti Színház drámai pályázata. A Budapesti Nemzeti Színház igazgatósága újból pályázatot hirdet néhai dr. Mészáros Károly adományából jutalmazandó egész estét betöltő, magyar társadalmi színműre. A pályaműveket jelíggel levéllel 1905. április 30-dikáig kell a Nemzeti Színház igazgatóságához beküldeni. Az eredményt 1906. január elsején fogják kihirdetni. A pályadíj 2000 korona. A pályadíjat csak azon esetben adják ki, ha a Nemzeti Színház színpadán sikerrel előadható művet találnak.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Magyar Tud. Akadémia november 14-ikén Thun Károly elnöklésével tartott ülésén Hőgyes Endre jelentést olvasott föl a vezetése alatt levő budapesti Pasteur-intézet 1903-iki munkásságáról. Ebben az esztendőben 3382 egyén keresett oltalmat az intézetben, 58-nál azonban kiderült, hogy a maró állat nem volt vesztes. A 2833 egyén közül 19 kapta meg a védőoltások daczára a veszteséget, 2814 pedig életben maradt. A 19 halott közül 8 nem számít a gyógy mód rovására, mert későn jelentkeztek. Eanátfogva a 2833 egyénre voltaképp csak 11 haláleset jut. Az intézet felállítását óta szakadatlanul és rohamosan emelkedik a védőoltásra felvettek száma s az 1903. év végén már meghaladta a 22000-et. A védőoltásra felvettek legnagyobb része földmíves- és iparosgyermekből került ki. A vesztes állatok közt 1596 kutyá, 26 ló, 135 szarvasmarha, 12 juh, 113 sertés és 158 macska volt. Az új Pasteur-intézetet az 1902. év második felében kezdték építeni Kiss István és Czizler Győző műpítész Hőgyes Endre tervei alapján, a klinika közelében, s már készen is áll. — A jelentés után Winkler Lajos levelező tag tartott szakaszeri előadást *„A gázok absorbtio-coefficientenseinek változása a hőmérsékkel”* címmel.

A Petőfi-Társaság november 13-iki ülésén Herczeg Ferencz elnök bejelentette, hogy a Petőfi-múzeum ismét több erejével gyarapodott: Szendrey Julia kézirataival, melyet Tasnády Gyuláné ajándékozott. Pap Zoltán *„Séták egy idegennel”* cizmen költeményi olvasott föl. Bodnár Zsigmond a műtermékekről értekezett s azt fejtegette, hogy az idők változásával miképen alakulnak át a festőművészet, az irodalom, a költészet remekai fölfogásban, jellemzésben és tárgyában. Szávay Gyula három költeményt olvasott föl hatással. Somló Sándor Szabó Sándor és Balla Miklós versekét verseit mutatta be. Végül Prém József fölolvasta Molnár Gyula vendég *„Toldi”* című elbeszélést, mely egy színházi premier sorsát mondja el. — A zárt ülésen elhatározták, hogy a Társaság decemberben Jókai-ünnepet rendez.

A Néprajzi Társaság november 16-ikán Szalay Imre elnöklése alatt végbe ment ülésén két előadást tartottak. Dr. Mahler Ede jelentést tett a Bazelben tartott vallástörténeti kongresszusról, melyen a Nemzeti Múzeumot képviselte. A kongresszus a régi pogány népek vallásával foglalkozott, beleolvassa az amerikai óslakók vallását is. — Ernsey József *„A lengyel heraldika magyar vonatkozású mondái”* cizmen szolt arról a bensőbb érintkezésről, mely a magyarok és lengyelek közt fennállott, a mi a két nemzet sok családjának cizmerében is meglátszik, valamint népmondákban, krónikákban, mesékben, népdalokban, csufolódó közmondásokban és anekdotákban.

MI UJSÁG?

A király az elmúlt heten csaknem mindennap vadászott Gödöllőn és vidékén. Ő Felsége az általában kihallgatás napján, hétfőn és csütörtökön kora reggel jön Budapestre, s aztán délután 4—5 óra köz tér vissza Gödöllőre.

A Rákóczi hamvainak hazaszállítására ügyében szükséges előmunkálatok megtétele végett mint a *„Bp. Hírlap”* írja, *Thallóczy Lajos* dr. közös pénzügyminiszteri osztályfőnök a napokban Konstantinápolyba utazik. *Thallóczy* ellátogat Rodostóba s a török hatóságokkal elrendezi az ügy hivatalos részét. A tél alatt leutazik *Thaly Kálmán* képviselő is Törökországba, hogy a hamvakat őrá lazaristákkal megegyezésre jussan a rendnek nyújtandó kárpótlás dolgában.

Bacsányi János sirja Linzben. Az Országos Irodalmi Szövetség elhatározta, hogy a jövő év tavaszán haza hozatja a költő Bacsányi János és neje porait Linzből. Horánszky Lajos képviselő, ki nem régebben járt Linzben, hirta föl a szövetség figyelmét a kiváló műveltségű régi költőre, ki 1845-ben hunyt el s neje szül. Baunberg Gabriella német költőnő mellett van eltemetve. A Martinovics-összeesküvésért 6 is várfogságba jutott, majd ezért üldöztek, mert azzal vádolták hogy ő fordította magyar nyelvre Napoleonnak a magyar nemzethez intézett proklamációját.

„Tosca” 1-ső felvonásában.

„A kaméliás hölgy” 5-ik felvonásában.

SARAH BERNHARDT KÜLÖNBÖZŐ SZEREPEIBEN

„Tosca” 4-ik felvonásában.

HALÁLOZÁS.

Id. csengeri HÁCZKY KÁLMÁN 48-as honvédfőhadnagy, volt országgyűlési képviselő, a zalavármegyei gazdasági egyesület volt ügyvezető-elnöke, Zala megye közigazgatási bizottságának tagja, földbírtokos 77 éves korában Zalaegerszegen. Elhunytát gyermekein, unokáin és dédunokáin kívül kiterjedt rokonsága gyászolja.

WALLON HENRY francia szenátor, a történetudomány s a politikai élet kiválósága, meghalt Párisban 92 éves korában, 1848-ban tagja volt a törvényhozásnak, s aztán utódja Guizotnak a Sorbonne tanszékén. A köztársaság előkészítői közé tartozott s több történeti munkát írt, melyek hazája határain túl is ismeretesek. 1875-ben kultusz-miniszter lett és főképp a felső oktatást szervezte. Hosszu életében szelleme mindig friss és élénk maradt.

Elhunytak még a közelebbi napokban: HRADSKÝ JÓZSEF székesi prépost-kanonok, történet-kutató, ki Szepes megye monografiáját is megírta, de kiváló ismereti mellett különös ember volt, (petroleumot nem használt, vasutára nem ült), 78. évében, Szepeshelyen. — HÖRNY VILMOS pozsonyi kanonok, ki 1898-ig Szent-Antalton volt plébános, 72 éves korában Pozsonyban. PÁZMÁNYI GÉZA pusztaparnaki földbírtokos Kömlődön, a Pázmány-család ősi birtokán. Pázmány Dénesnek, az 1848. évi képviselőház nagyhírű elnökének harmadik fia volt, művelt, képzett ember, s fiatalabb éveiben élénken szerepelt a társadalmi életben, de mintegy másfél évtized óta visszavonultan élt s birtokán gazdálkodott. — WEISZ VILMOS eperjesi nyug. igazgató-tanító, 85 éves korában Eperjesen. Több mint félszázadot töltött a tanítói pályán s érdemeit szerzett a magyarosodás és a magyar nyelv terjesztése körül. — ODOR SAMU 1848—1849-iki kormánybiztos, Temes megye nyug. főszámvivője, 90 éves korában Temesváron. — MATY SZERGFIED, nyug. adótárnok és 1848—49-iki honvédfőhadnagy, 72-ik évében Orsován. — GÖTTZ ADOLF festő, az iparrajziskola volt tanára, 51-ik évében Budapestén. — Id. Szívost KÁLMÁN nyug. m. kir. honvédfőhadnagy 43 éves korában Budapestén. — MALLASZ JÓZSEF kir. tanácsos, nyug. pénzügyigazgató, 64 éves korában Budapestén. — DÍVALD OSZKÁR m. kir. gazdasági intéző, 48 éves korában Máriagránszatoriumban. — VIRÁL SÁNDOR nyug. telekkönyvezető, 75 éves korában Pöstyében. — NÖR LÁSZLÓ nyug. adótárnok, a vajdahunyadi vár felügyelője, 66 éves korában Vajdahunyadon. — MUCHMAYER SÁNDOR a Ganz-gyár nyug. ellenőre, 69 éves korában Budapestén. — PAISS GÉZA nyug. állami tisztviselő, 53 éves korában Győrött. — ERDŐDI PÁLFI EMIL gróf, nyug. őrnagy és magyar testőrségi alörmezt, 68 éves korában. — SCHNELLER GUSZTÁV ENŐ, Schneller Alajosnak a Pesti Hazai Első Takarékpénztári Egyesület igazgató-helyettesének édesatyja, 81-dik évében Budapestén.

ÖZV. LITSEK ZSIGMONDNÉ, szül. Say Anna 87 éves korában Lugoson. — MEDNYANSZKY EDÉNÉ, szül. Rozkó Mária 77 éves korában Gyöngyös-Halmay községben. — Id. NOVÁK EDÉNÉ, szül. Dragota Anna 67 éves korában Debreczen. — ÖZV. pusztanőző és somi PÁNER KÁROLYNÉ, szül. Lexa Róza, 78 éves, Budapestén. — ÖZV. KATZ SAMUELNÉ, szül.

Benedikt Johanna 78 éves korában Szolnokon. — STENITZER PÁLNÉ, Arad város egyik köztisztviselői matronája, Polónyi Géza képviselő és Vörös Károly szegedi törvényszéki bíró anyósa, 87 éves korában Aradon. — PERNIC MICHÁLYNÉ, szül. Lichtnecker Agnes, volt polgármester neje, 52 éves, Szabadkán. — ÖZV. ÁGOTHA ALAJOSNÉ, szül. Dilszky Emilia 71 éves korában Budapestén.

Szerkesztői üzenetek.

Komárom. S. T. A belgrádi múzeumban őrzött honvéd zászló eskis a világios fegyverletét után kerülhetett Szerbiába, mivel az 1848. nyár folyamán a fellázadt rácok ellen harcolt honvédsereg zászlókat megtartották. A sörvalóság pedig (Sándor és Wassa ezredeknél néhány zászló) régi császári, sárgafekete zászlóval ment a harcra. Így tehát az említett zászló nem a csatától került Belgrádba.

K. L. A politikai eseményekről a *„Vasárnapi Ujság”* társalapja, a *„Politikai Újdonságok”* ad hétről-hétre részletes tudósítást.

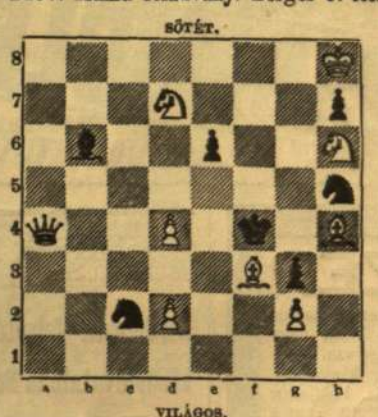
Igézet. Enyhítés. Téli napengár. Kissé hideg mind három vers, inkább a gondolkodó elme sugallta őket, mint az érző szív s több bennük az intelligencia, mint a költői lendület. A formájuk is feszes és nehezes.

Magányból. Sőhaj. Szép virágos. Mondva csinált népszerűség, népdalok és költői olvasmányok visszhangja, egy sor sines bennük, a mi magából az író lelkéből tört volna elő.

Öz végén. Szeretem az erdőt. A mit elmond, mind régi és megdönt ismerős; nézi a természetet, de nem a maga szemével nézi, szereti az erdőt, de csak a másoktól eltanult módon nyilvánítja szeretetét.

SAKKJÁTÉK

2407. számú feladvány. Berger J.-től.

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

A 2393. sz. feladvány megfejtése Pater K.-től.

Világos. Sötét. Világos. a. Sötét.
1. Vg2—d2 — Ke6—e5 (a) 1. — — — Ke6—d6: (b)
2. Hb4—d3+ — t. sz. 2. Vd2—e3 — t. sz.
3. V. v. c2—c3 mat. 3. V mat.

1. — — — Bb1—h4: (c) 1. — — — Hg1—f3
2. Vd2—g5 stb. 2. Vd2—h6 + stb.

Helyesen fejtették meg: Budapestén: K. J. és P. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Csomay J. — Németh Péter. — Bakony-Szentlászlón: Szabó János. — Fákert: Kintz R. — A pesti sakk-klub.

